

Gospodarsko i socijalno vijeće

Distr.: Svima
21. siječnja 2011.

Izvornik: engleski

Gospodarska komisija za Europu

Odbor za politiku zaštite okoliša

**Upravni odbor za obrazovanje za
održivi razvoj pri Gospodarskoj komisiji
Ujedinjenih naroda za Europu**

Šesta sjednica

Ženeva, 7. i 8. travnja 2011.

Točka 5. (b) privremenog dnevnog reda

**Ostvareni napredak i izazovi s kojima se
suočavalo u provedbi II. faze Strategije
i put koji vodi prema III. fazi: Postignuća
stručne skupine za kompetencije u
obrazovanju za održivi razvitak**

**Učenje za budućnost: Kompetencije u obrazovanju
za održivi razvitak**

I. Uvod

Kontekst

1. U današnje vrijeme sve je šira zabrinutost da model razvitka koji je prisutan po cijelom svijetu nije održiv. Suočeni smo s prijekom potrebom za preoblikovanjem naših načina života, od onih koji se oslanjaju na neodrživu potrošnju resursa, uništavanje ekoloških sustava i iskorištavanje ljudi, prema modelu koji nastoji unaprijediti dobrobit svih ljudskih bića na našoj planeti.

2. Održivi razvitak kako je opisan u Strategiji obrazovanja za održivi razvitak koju je izradila Gospodarska komisija Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) ima uporište u etici solidarnosti, jednakosti i uzajamnom poštovanju među ljudima, zemljama, kulturama i naraštajima; riječ je o razvitku u skladu s prirodom, pri čemu

se potrebe današnjeg naraštaja zadovoljavaju ne ugrožavajući mogućnost budućih naraštaja da zadovoljavaju svoje potrebe.¹

3. Premda je potreba za održivim razvitkom jasna, putevi koji do njega vode mogu biti različiti i razvijat će se. Općenito se smatra da je razvitak održivih društava neprekidni proces učenja u kojemu su problemi i dileme uobičajena pojava, a prikladni odgovori i rješenja ne moraju biti konačni.

4. Obrazovanje mora igrati važnu ulogu u osposobljavanju ljudi za zajednički život na način koji pridonosi održivom razvitku. Međutim, obrazovanje trenutno često pridonosi neodrživom življenju. Do toga može doći zato što oni koji uče nemaju priliku preispitati svoje vlastite stilove života te sustave i strukture koji takve stilove života promiču. To se također događa reprodukcijom neodrživih modela i praksi. Stoga, preoblikovanje razvitka zahtijeva preusmjeravanje obrazovanja prema održivom razvitku.

5. Osim što obrazovanje za održivi razvitak (OOR) povećava svijest o složenosti i dinamici problema, ono također igra ključnu ulogu u razumijevanju održivog razvitka i u njegovoj primjeni na konkretan način. OOR pomaže u razvijanju sposobnosti za kritičko i sustavno promišljanje i sposobnosti predviđanja te u motiviranju na aktivnosti koje promiču održivi razvitak.

6. Razvitak održivog društva treba shvatiti kao neprekidni proces učenja i promjena u koje je uključen čitav niz dionika koji daju smjernice i rukovode u formalnom, neformalnom i informalnom učenju. To zahtijeva odgovarajuće jačanje kompetencija edukatora, osoba na vodećim položajima i donositelja odluka na svim razinama obrazovanja.

7. Kompetencije za OOR opisane u ovom dokumentu odnose se na edukatore, a ne na učenike, premda su oboje suštinski povezani. One nadilaze kompetencije koje bi pojedini edukatori trebali imati da bi mogli pružiti visoku kvalitetu obrazovanja iz svoje struke.

8. Ovaj skup kompetencija nije "minimalni standard" kojeg svi edukatori trebaju ispuniti, već cilj kojem svi edukatori trebaju težiti. Njegova namjena nije propisati biheviorističke rezultate; on osigurava okvir za stručno usavršavanje edukatora i od posebne je važnosti za pojedince, skupine i institucije koje imaju multiplikatorski učinak, kao što su edukatori edukatora.

Zadatak

9. UNECE Strategija za OOR ima za cilj opremiti ljude sa znanjem, vještinama, razumijevanjem, stavom i vrijednostima koji su usklađeni s održivim razvitkom. U tu svrhu izričito zahtijeva jačanje kompetencija edukatora kako bi se mogli angažirati na OOR-u. Na Zajedničkoj sjednici ministara posvećenoj OOR-u održanoj prilikom Ministarske konferencije "Okoliš za Europu" u Beogradu 2007. godine, kompetencije edukatora prepoznate su kao često usko grlo u ostvarivanju OOR-a pa je

¹ Ova definicija održivog razvitka u skladu je s Deklaracijom Ujedinjenih naroda o pravu na razvitak, kako je navedeno u Rezoluciji Opće skupštine 41/128 od 4. prosinca 1986., i s Deklaracijom o okolišu i razvitku iz Rija (Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvitku, Rio de Janeiro, 3.-14. lipnja 1992.).

dogovoreno da će jedan od prioriteta buduće provedbe Strategije UNECE biti jačanje kompetencija u OOR-u.

10. Kao odgovor na ovaj problem, UNECE Upravni odbor za obrazovanje za održivi razvitak je na svojoj sjednici 19. i 20. veljače 2009. osnovao Stručnu skupinu za kompetencije u obrazovanju za održivi razvitak sa zadatkom da izradi:

(a) općenite preporuke za kreatore politika kako bi im se osigurao alat kojim će OOR ugraditi u relevantne strateške dokumente s ciljem stvaranja okruženja koje omogućava razvitak kompetencija u svim sektorima obrazovanja, s posebnim naglaskom na formalnom obrazovanju;

(b) skup temeljnih kompetencija u OOR-u za edukatore i njihovo definiranje, koliko je moguće, kako bi poslužile kao alat kojim se omogućava ugradnja OOR-a u sve obrazovne programe na svim razinama te smjernice za razvoj tih kompetencija među edukatorima;

11. Stručna skupina sastojala se od predstavnika koje su imenovale države članice i partneri iz cijele UNECE regije. Obuhvaćala je akademike, vladine službenike i stručnjake iz međunarodnih i nevladinih udruga (vidi prilog I).

12. Stručna skupina vodila je računa o različitim lokalnim, nacionalnim i regionalnim okolnostima, kao i o globalnom kontekstu te nastojala osigurati da preporuke budu formulirane na način koji odražava raznolikost UNECE regije.

13. UNECE Strategija za OOR jasno daje na znanje da se OOR odvija u formalnim, neformalnim i informalnim uvjetima. Dok dokument naglašava formalno obrazovanje, kompetencijama se utvrđuju znanje i sposobnosti svih edukatora, uključujući, a ne ograničavajući se na učitelje. Obrazovanje se odvija ne samo kroz formalno učenje i poučavanje, nego i kroz olakšavanje i potpomaganje neformalnih edukatora koji rade u informalnom i socijalnom kontekstu. Mnogi edukatori ne nose naziv "učitelj".

Ustrojstvo dokumenta

14. U skladu s gore navedenim zadatkom ovaj dokument:

(a) daje preporuke kreatorima politika u pogledu razvijanja kompetencija iz svih sektora obrazovanja. One se odnose na stručno usavršavanje za obrazovanje, vođenje i upravljanje institucijama, razvoj kurikuluma te praćenje i procjenu;

(b) određuje okvir za temeljne kompetencije u OOR-u za edukatore. Njegova je svrha da bude vodič za ono što edukatori trebaju znati, što trebaju biti u stanju činiti, kako trebaju živjeti i raditi s drugima i kakvi trebaju biti ako žele pridonijeti OOR-u. Kompetencije su okupljene oko tri osnovne karakteristike OOR-a – holistički pristup; osmišljavanje promjene i ostvarivanje preobrazbe.

II. Preporuke za kreatore politika

A. Opseg

15. Preporuke za politiku trebaju se odnositi na pet razina: međunarodnu, regionalnu, nacionalnu, subnacionalnu i organizacijsku. Ovim preporukama za kreatore politika se ukazuje na ključne točke djelovanja, odnosno na stručno usavršavanje za obrazovanje, vođenje i upravljanje institucijama, razvoj kurikuluma te praćenje i procjenu. One prikazuju svojstva koja će omogućiti razvijanje i praktičnu primjenu kompetencija za OOR koje su opisane u III. poglavlju (u daljnjem tekstu "kompetencije"). Opseg promjena u politici i određeni alati uvjetovani tim preporukama ovisit će o postojećim lokalnim uvjetima i okvirima politike.

16. Premda se ove preporuke odnose na kompetencije edukatora u formalnom i neformalnom obrazovanju te informalnom učenju, one posvećuju posebnu pozornost formalnom obrazovanju što je u skladu sa zadatkom. Ove preporuke odnose se na sva ključna gledišta obrazovnih sustava, ali samo u onoj mjeri u kojoj mogu imati neposredan utjecaj na kompetencije.

17. Razvijanje i praktična primjena kompetencija edukatora ovise o procesu ovlašćivanja edukatora. Namjena ovih preporuka je usmjeriti pozornost na to kako pomoći edukatorima da prepoznaju svoj puni potencijal i iskoriste taj potencijal kroz razvijanje i praktičnu primjenu kompetencija.

18. Ove preporuke ne odnose se samo na vlade i regulatorna tijela, već i na sve donositelje odluka i osobe na vodećim položajima koje mogu imati ulogu u osiguravanju okvira, uvjeta i sredstava za promicanje razvitka kompetencija edukatora. Takvi donositelji odluka mogu biti, na primjer, iz privatnog sektora i biti zaduženi za obrazovanje i izobrazbu uz rad; iz medija i imati funkciju promicanja informalnog učenja, ili mogu biti nevladina organizacija uključena u stvaranje iskustava iz učenja.

19. Premda svaki pojedini edukator ne mora posjedovati sve kompetencije predstavljene u ovom dokumentu, važno je da, ako države članice žele učinkovito pridonijeti OOR-u, obrazovanje ima uporište u kompetencijama. U okviru sustava formalnog obrazovanja ove su preporuke namijenjene kreatorima politika, ali imaju implikacije na dionike na svim razinama, uključujući direktore, administratore i edukatore. Svi dionici unutar obrazovanja moraju preuzeti odgovornost za razvijanje kompetencija.

20. Ti dionici moraju ovladati kompetencijama. U tu svrhu, Stručna skupina preporuča kreatorima politika da u najvećoj mogućoj mjeri usvoje preporuke za politiku u svjetlu nacionalnih prioriteta i procesa. Ovo treba obuhvatiti i pružanje mogućnosti dionicima da razmatraju i prilagođavaju kompetencije svojem lokalnom kontekstu. Stručna skupina također preporuča da se ovaj dokument dostavi svim edukatorima i ostalim dionicima.

B. Preporuke

1. Stručno usavršavanje

21. *Ovlašćivanje edukatora mora biti u središtu svake inicijative za stručno usavršavanje.* Edukatori su važni čimbenici promjena unutar obrazovnih sustava. Učinkovita obrazovna preobrazba ovisi o tome koliko su edukatori motivirani i sposobni za provođenje promjena te koliko potpore u tome dobivaju.

22. *Osigurajte obuku i obrazovanje iz OOR-a za osobe na upravljačkim i rukovodećim položajima u obrazovnim institucijama.* Sposobnost vođenja i upravljanja je ključna odrednica uspjeha u preobrazbi obrazovanja na institucionalnoj razini.

23. *Učiteljske akademije trebaju proučiti kompetencije i odrediti gdje ih mogu na najbolji način ugraditi u svoje programe.* Budući da mnogi edukatori oblikuju mišljenje o tome što znači biti edukator tijekom obrazovanja na učiteljskim akademijama, ovo je kritično područje za djelovanje.

24. *Potrebno je osigurati neprekidno stručno usavršavanje za edukatore utemeljeno na kompetencijama.* Ako sustave treba transformirati, aktivni edukatori također trebaju imati priliku razvijati kompetencije, kao na primjer kroz praksu kritičkog razmišljanja.

25. *Kriteriji za dodjelu sredstava za jačanje formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja trebaju se odnositi na kompetencije.* Ovo je ključni mehanizam za ugradnju OOR-a u stručno usavršavanje edukatora, uključujući one koji rade u nevladinim organizacijama, medijima i širem stručnom obrazovanju.

26. *Osobitu pozornost treba posvetiti razvijanju kompetencija kod edukatora koji rade u visokoškolskom obrazovanju.* Visoka učilišta igraju presudnu ulogu u pripremanju budućih osoba na vodećim položajima i stručnjaka na različitim područjima, uključujući obrazovanje. Poštujući doprinos akademske slobode u stvaranju znanja, edukatori na ovoj razini trebaju voditi računa o razvijanju kompetencija i težiti razvijanju kompetencija.

27. *Ako postoje postupci za profesionalnu akreditaciju učitelja i ostalih edukatora, treba ih preispitati u svjetlu kompetencija.* Mnogi obrazovni sustavi imaju postupke za profesionalnu akreditaciju učitelja i drugih edukatora. Oni se često temelje na kompetencijama koje edukatori trebaju posjedovati da bi mogli biti akreditirani. Kompetencije se moraju odražavati u takvim zahtjevima.

28. *Kao važnu strategiju razvijanja i praktične primjene kompetencija treba uspostaviti i podupirati partnerstvo i mreže.* Oni mogu biti na lokalnim, nacionalnim, regionalnim i međunarodnim razinama. Suradnja među brojnim dionicima uključenim u obrazovanje omogućit će da sustav obuhvati OOR.

2. Vođenje i upravljanje institucijama

29. *Da bi se omogućila provedba ovih preporuka potrebno je utvrditi i razviti sinergije među međunarodnim, subregionalnim, nacionalnim i subnacionalnim procesima.* One će uključiti sinergije unutar postojećih procesa, kao što je, između ostalog, bolonjski proces, obrazovanje za sve i cjeloživotno učenje.

30. *Potrebno je izraditi i podržavati modele vođenja kojima se promiče unapređenje kompetencija.* Vođenje je ključna odrednica uspjeha u preobrazbi obrazovanja na institucionalnoj razini; OOR zahtijeva da se ovlasti raspodijele među institucijama kako bi se omogućila promjena u obrazovanju.

31. *Institucije i organizacije koje su uključene u pružanje podrške učenju treba poticati da rade na način i održavaju kulturu koja omogućava razvitak i praktičnu primjenu kompetencija.* Ovo će obuhvatiti i način na koji organizacija raspodjeljuje donošenje svojih odluka, upravlja svojim resursima i održava odnos sa širom zajednicom.

32. *U svrhu neprekidnog stručnog usavršavanja edukatora na njihovim radnim mjestima treba usvojiti cjelokupni institucijski pristup.* Edukatori će najbolje razvijati svoje kompetencije ako kultura i rukovodstvo čitave institucije pružaju podršku održivom razvitku. Ovaj se pristup također odnosi na organizacije kao što su poduzeća i nevladine organizacije u kojima se učenje odvija.

33. *Vođenje treba osigurati transparentnost i odgovornost.* Tako će se osigurati legitimitet postupaka OOR-a, a kompetencije poboljšavati i dalje razvijati.

34. *Rukovodstvo treba koristiti vrednovanje kao važan alat učenja koji čini sastavni dio strateškog planiranja.* Svi partneri trebaju ga smatrati odrazom procesa i rezultata OOR-a.

3. Izrada kurikuluma

35. *Kompetencije moraju biti osnova za revidiranje dokumenata kurikuluma.* Premda se kompetencije odnose na edukatore, one također ukazuju na pristupe obrazovnoj praksi. Da bi edukatori mogli primjenjivati kompetencije u praksi moraju imati podršku kurikuluma koji odražava takve obrazovne pristupe.

36. *Udžbenike i ostale obrazovne materijale treba revidirati kako bi se utvrdilo odražavaju li obrazovne pristupe koji se predlažu kroz kompetencije.* Materijale će možda trebati poboljšati kako bi mogli pružati podršku OOR-u.

4. Praćenje i procjena

37. *Da bi se procijenio doprinos institucije održivom razvitku potrebno je prilagoditi ili izraditi sustave revizije i procjene kao i praćenja.* Kao doprinos OOR-u obrazovne

institucije moraju funkcionirati u skladu s načelima održivog razvitka i stvarati stimulatívno okruženje za razvitak i praktičnu primjenu kompetencija.

38. *Instrumenti za osiguranje akademske kvalitete (npr. školske inspekcije, revizije od strane institucija i odjela, vanjske procjene) moraju imati uporište u kompetencijama.* To znači da se za nove i postojeće programe i obrazovne strategije trebaju dobiti podaci iz kompetencija.

III. Kompetencije

39. U ovom poglavlju opisane su osnovne kompetencije u OOR-u za edukatore kako to zahtijeva zadatak Stručne skupine. Jezik kompetencija općenito se koristi u obrazovnim dokumentima, uključujući izvješće koje je za Organizaciju Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO) izradila Međunarodna komisija za obrazovanje u dvadeset prvom stoljeću² te preporuke Europske unije u pogledu ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Postoje različita tumačenja izraza «kompetencije»; u sljedećim odlomcima navedene su karakteristike koje definiraju način na koji se ovaj izraz koristi.

40. Kompetencije iz ovog dokumenta odnose se izričito na OOR, a ne na obrazovanje općenito.

41. U ovom dokumentu kompetencije su prikazane u tablici nakon čega slijede detaljnija objašnjenja. Naslovi stupaca predstavljaju bitne karakteristike OOR-a, odnosno:

(a) *Holistički pristup*, koji teži integrativnom razmišljanju i praksi;

(b) *Osmišljavanje promjene*, pri čemu se istražuje alternativna budućnost, uči od prošlosti i nadahnjuje za sudjelovanje u sadašnjosti; i

(c) *Ostvarivanje preobrazbe*, što služi promjeni u načinu kako ljudi uče i u sustavima koji podupiru učenje.

42. Svrstavanje kompetencija u redove u tablici potaknulo je izvješće Međunarodne komisije za obrazovanje pri UNESCO-u. Sljedeći okvir odabran je zato što je sveobuhvatan i što predstavlja smisleni skup kategorija koje su odraz širokog raspona iskustava stečenih učenjem:

(a) Učiti znati odnosi se na razumijevanje izazova s kojima se društvo suočava kako lokalno tako i globalno te na potencijalnu ulogu edukatora i učenika (*Edukator razumije...*);

(b) Učiti činiti odnosi se na razvijanje praktičnih vještina i kompetencija za djelovanje u odnosu na obrazovanje za održivi razvitak (*Edukator je sposoban...*);

² UNESCO, *Learning: The Treasure Within* (Paris, 1996). Dostupno na adresi: http://portal.unesco.org/education/en/ev.php-URL_ID=19162&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

(c) Učiti živjeti zajedno pridonosi razvijanju partnerstva i uvažavanju međusobne zavisnosti, pluralizma, međusobnog razumijevanja i mira (*Edukator radi s drugima na način kojim se...*);

(d) Učiti biti bavi se razvijanjem osobnih značajki i sposobnosti djelovanja s većom autonomijom, sposobnosti prosuđivanja i osobne odgovornosti u odnosu na održivi razvitak (*Edukator je netko tko...*).

Kompetencije edukatora u obrazovanju za održivi razvitak

	<i>HOLISTIČKI PRISTUP Integrativno razmišljanje i praksa</i>	<i>OSMIŠLJAVANJE PROMJENA Prošlost, sadašnjost i budućnost</i>	<i>OSTVARIVANJE PREOBRAZBE Ljudi, pedagogija i obrazovni sustavi</i>
Učiti znati <i>Edukator razumije...</i>	<ul style="list-style-type: none"> osnove sustavnog promišljanja na koji način funkcioniraju prirodni, društveni i gospodarski sustavi i u kakvom međusobnom odnosu mogu biti prirodu međuzavisnosti odnosa unutar današnjih generacija i između generacija, kao i onih između siromašnih i bogatih i između čovjeka i prirode svoj osobni pogled na svijet i kulturne pretpostavke te nastoji razumijeti one drugih ljudi povezanost između održive budućnosti i načina na koji razmišljamo, živimo i radimo svoje vlastito razmišljanje i djelovanje u odnosu na održivi razvitak 	<ul style="list-style-type: none"> temeljne uzroke neodrživog razvitka da je održivi razvitak koncept koji se razvija da je neodržive načine postupanja prijeko potrebno promijeniti u smislu unaprijeđivanja kvalitete života, pravednosti, solidarnosti i održivosti okoliša važnost utvrđivanja problema, kritičkog razmišljanja, posjedovanja vizija i kreativnog razmišljanja u planiranju budućnosti i provođenju promjena kako je važno biti spreman na nepredvidivo i na preventivni pristup važnost znanstvenih dokaza kao potpore održivom razvitku 	<ul style="list-style-type: none"> zašto je potrebno transformirati obrazovne sustave koji su potpora učenju zašto je potrebno transformirati način kako obrazujemo/učimo zašto je važno pripremiti učenike na suočavanje s novim izazovima važnost građenja na iskustvu učenika kao osnovi za preobrazbu kako uključenost u probleme stvarnoga svijeta poboljšava rezultate učenja i pomaže učenicima da promjene praksu
Učiti činiti <i>Edukator je sposoban...</i>	<ul style="list-style-type: none"> stvarati prilike za razmjenu ideja i iskustava između različitih disciplina/mjesta/kultura/generacija bez 	<ul style="list-style-type: none"> kritički procjenjivati procese promjena u društvu i predviđati održivu budućnost 	<ul style="list-style-type: none"> omogućiti participatorno obrazovanje kojem je učenik u središtu i kojim se razvija kritičko razmišljanje i aktivno

	<p>predrasuda i prejudiciranja</p> <ul style="list-style-type: none"> • raditi pri različitim stajalištima o dilemama, problemima, napetostima i sukobima • povezati učenike s njihovim lokalnim i globalnim poljima utjecaja 	<ul style="list-style-type: none"> • prenositi svijest o hitnosti promjena i poticati nadu • omogućiti vrednovanje mogućih posljedica različitih odluka i postupaka • koristiti prirodni, društveni i izgrađeni okoliš, uključujući svoju vlastitu instituciju, kao kontekst i izvor učenja 	<p>sudjelovanje javnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • procijeniti rezultate učenja u smislu promjena i postignuća u odnosu na održivi razvitak
<p>Učiti živjeti zajedno <i>Edukator radi s drugima na način kojim se...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • aktivno uključuju različite skupine iz svih generacija, kultura, mjesta i disciplina 	<ul style="list-style-type: none"> • omogućava nastanak novih svjetonazora koji se bave održivim razvitkom • potiču pregovori o alternativnim oblicima budućnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • suprotstavlja neodrživim načinima postupanja kako u obrazovnim sustavima tako i na institucionalnoj razini • pomaže učenicima da kroz dijalog razjasne vlastite i tuđe svjetonazore i prepoznaju postojanje alternativnih okvira
<p>Učiti biti <i>Edukator je netko tko...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • obuhvaća različite discipline, kulture i stajališta, uključujući autohtono znanje i svjetonazore 	<ul style="list-style-type: none"> • je motiviran za davanje pozitivnog doprinosa drugim ljudima i njihovom društvenom i prirodnom okolišu, kako lokalno tako i globalno • je voljan poduzimati promišljene mjere čak i u neizvjesnim situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> • je voljan preispitati pretpostavke na kojima se temelji neodrživi način postupanja • je pokretač i sudionik u procesu učenja • provodi praksu uz kritičko razmišljanje • potiče kreativnost i inovacije • radi zajedno s učenicima na način kojim se grade pozitivni odnosi

A. Holistički pristup

43. *Holistički pristup* obuhvaća tri sastavnice koje su u međusobnom odnosu:

- (a) integrativno razmišljanje;
- (b) sveobuhvatnost;
- (c) rješavanje problema složenosti.

44. *Integrativno razmišljanje* je odgovor na izazove održivog razvitka koji su istovremeno i globalni i lokalni i zahtijevaju svijest o tome kako promjena na jednom dijelu svijeta može utjecati na druge dijelove te svijest o tome kako odabiri koje smo učinili danas mogu utjecati na svijet sutra. Ovi izazovi su složeni, a njihovo rješavanje zahtijeva informacije iz cijelog niza disciplina, uključujući stajališta o prirodnim, društvenim i gospodarskim sustavima. Različite kulture i svjetonazori mogu pružiti vrijedan uvid; u svojem najosnovnijem značenju održivi razvitak povezuje pojedince i skupine s drugim ljudima lokalno i globalno te s njihovim prirodnim okolišem. Integrativno razmišljanje podrazumijeva one načine razmišljanja i djelovanja koji odražavaju takve međusobne odnose i kreativne mogućnosti koje stvaraju. Sustavno razmišljanje je vrijedan alat u ostvarivanju takvog integrativnog pristupa.

45. *Sveobuhvatnost* se odnosi na spremnost da se ugradi cijeli niz stajališta koja su presudna za pregovaranje o održivoj budućnosti. Pitanja održivog razvitka često su obilježena protuslovljem i dilemama; zato različita gledišta mogu istovremeno dati potporu i pružiti rješenja za takva pitanja. Dok prihvaćaju različita gledišta, važno je da edukatori budu otvoreni u pogledu vlastitih svjetonazora tako da ih niti skrivaju od učenika niti ih nameću.

46. *Rješavanje problema složenosti* omogućava edukatorima za OOR da učenicima pruže mogućnost da se uključe i izgrade mostove preko niza koncepata i ideja. Budući da bi bilo nepraktično navesti cjelokupnu osnovu znanja za OOR, UNECE Strategija za OOR i UNESCO Međunarodni plan provedbe za Desetljeće obrazovanja za održivi razvitak (2005.-2014.) UN-a predlažu jedan široki raspon koncepata i tema koje mogu poslužiti kao ulazne točke, a uključuju: mirovne studije; etiku i filozofiju; građanstvo, demokraciju i vladanje; ljudska prava; ublažavanje siromaštva; kulturnu raznolikost; biološku i krajobraznu raznolikost; zaštitu okoliša; ekološke principe i ekosustavni pristup; upravljanje prirodnim resursima; klimatske promjene; osobno i obiteljsko zdravlje (npr. HIV/AIDS, zlouporaba droga); zdravlje okoliša (npr. hrana; kakvoća vode; onečišćenje); korporativnu društvenu odgovornost; autohtono znanje; obrasce proizvodnje i/ili potrošnje; ekonomiju; ruralni razvitak/urbanizaciju; okolišnu tehnologiju; i procjenu održivosti. Povezanost se može osnažiti uključivanjem učenika u projekte aktivnog sudjelovanja javnosti.

B. Osmišljavanje promjene: prošlost, sadašnjost i budućnost

47. *Osmišljavanje promjene* obuhvaća kompetencije koje se odnose na tri dimenzije:

- (a) Učenje na prošlosti;
- (b) Poticanje djelovanja u sadašnjosti;
- (c) Istraživanje alternativnih budućnosti.

48. *Učenje na prošlosti* obuhvaća kritičko analiziranje i potpuno razumijevanje događaja iz prošlosti, uključujući osnovne uzroke takvih događaja. Njime se izvlače pouke kroz razumijevanje i uspjeha i neuspjeha na područjima kulture, društva, gospodarstva i okoliša.

49. *Aktivno djelovanje u sadašnjosti* je od presudne važnosti zbog ozbiljnosti suvremenih problema s kojima se suočavamo. Na primjer, današnji je svijet obilježen ogromnom nejednakosti, pri čemu milijuni žive u siromaštvu dok drugi sudjeluju u neodrživom korištenju resursa ove planete koje prelazi nosivi kapacitet prirodnih sustava i time ugrožavaju njihove mogućnosti obnavljanja. OOR se treba baviti potrebama svih ljudi sadašnjosti kao i potrebama budućih generacija.

50. *Istraživanje alternativnih budućnosti* vodi do pronalaženja novih puteva što je važan korak u smjeru održivog razvitka. Ovaj proces koristi znanstvene dokaze, otkriva sadašnja uvjerenja i pretpostavke na kojima se temelji naš odabir te potiče kreativno razmišljanje o širokom rasponu mogućnosti. Uključivanjem učenika u stvaranje vizija o budućnosti ukazuje se na način kako koraci poduzeti danas pridonose ili odvrćaju od budućnosti za koju smo se odlučili. Time se osiguravaju posjedovanje, kreativnost, smjer i energija koji mogu motivirati ljude na još održivije odabire u sadašnje vrijeme. OOR treba staviti naglasak na pristupe kojima je namjena dovesti do pozitivne budućnosti za ljude i prirodu, a ne do one koja je jednostavno manje štetna.

C. Ostvarivanje preobrazbe: ljudi, pedagogija i obrazovni sustavi

51. *Ostvarivanje preobrazbe* obuhvaća kompetencije koje funkcioniraju na tri razine:

- (a) preobrazba onoga što znači biti edukator;
- (b) preobrazba pedagogije, tj. preobrazbeni pristupi poučavanju i učenju;
- (c) preobrazba obrazovnog sustava u cjelini.

52. *Preobrazba onoga što znači biti edukator* je nužna, jer se obrazovni sustavi sastoje od ljudi koji u njima rade pa će ključ za promjenu tih sustava biti edukatori koji su sposobni mijenjati svoju vlastitu praksu kao praktičari skloni kritičkom razmišljanju. Bitno je izgraditi pozitivne odnose između edukatora i učenika. To će od edukatora zahtijevati da se predstavljaju kao ljudska bića koja griješe, a ne kao ljudi koji imaju

sve odgovore. To isto tako zahtijeva sposobnost poistovjećivanja s gledištima i situacijama onih koje obrazuju.

53. *Preobrazbena pedagogija* temelji se na iskustvu učenika i stvara mogućnosti za sudjelovanje i za razvijanje kreativnosti, inovativnosti i sposobnosti zamišljanja alternativnih načina života. Ona potiče učenike na razmišljanje o utjecaju njihovih svakodnevnih odabira u smislu održivog razvitka.

54. *Preobrazba obrazovnih sustava* je bitna zato što naši dosadašnji sustavi nisu poticali održive modele razvitka. Premda društvo jasno vrednuje ulogu formalnog obrazovanja, potrebna je promjena kako bi se osiguralo da će sustav pružiti obrazovanje koje će kod učenika razviti sklonost razmatranju održivosti kad u životu budu vršili odabire. Takvu promjenu ne mogu postići samo edukatori, škole, vlade ili drugi koji rade sami. Edukatori imaju dobru priliku pridonijeti preobrazbi sustava unutar kojeg rade, ali će trebati posjedovati kritičke kompetencije kao što je razumijevanje nužnosti preobrazbe, otvorenost promjenama i niz vještina surađivanja.

Prilog I.

Članovi stručne skupine za kompetencije

<i>Ime</i>	<i>Institucija / organizacija</i>
Willy Sleurs	Belgija
Leonard P. Rivard	Kanada
Manana Ratiani	Gruzija
Inka Bormann	Njemačka
Michael Scoullos	Grčka
Katalin Czippán	Mađarska
Roland Tormey	Irska
Laima Galkute	Litva
Roel van Raaij / Antoine Heideveld	Nizozemska
Yuri Mazurov	Ruska Federacija
Magdalena Svanström	Švedska
Daniella Tuilbury	Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske
Tatiana Shakirova	Srednjeazijska radna skupina za obrazovanje za okoliš i obrazovanje za održivi razvitak
Paul Vare	Paneuropska koalicija organizacija građana za okoliš (EKO forum)
Aline Bory-Adams	UNESCO
Anna Maria Hoffmann	Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF)
Zinaida Fadeeva	Sveučilište Ujedinjenih naroda (UNU)
